

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-23>

УДК 338.432-047.37

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ АГРОБІЗНЕСУ

CONCEPTUAL APPROACHES OF STUDYING THE STRUCTURE OF THE AGROBUSINESS SYSTEM

Кифяк Вікторія Іванівнакандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6104-6403>**Kyfyak Victoria**

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

У статті досліджено концептуальні підходи до розгляду структури системи агробізнесу з метою обґрунтування авторського підходу до побудови такої структури. Для цього в роботі розглянуто окремі концепції трактування сутності аграрного бізнесу, досліджено зміст його структури, визначено її особливості. Також значна увага приділена аналізу сформованих в науковій літературі підходів до розуміння структурної побудови системи аграрного бізнесу, систематизації і класифікації видів економічної діяльності, які можна віднести до цієї сфери. Аналіз результатів проведеного дослідження дозволили запропонувати авторський підхід до розподілу зазначених видів діяльності, а саме розподіляти їх у такі групи: здійснення бізнесу у сфері сільського господарства, здійснення бізнесу у сфері перероблення продукції сільського господарства, здійснення бізнесу у сфері матеріального та інфраструктурного забезпечення для підтримки сфери аграрного бізнесу. У статті розглянуто сутність кожної з окреслених груп.

Ключові слова: бізнес, аграрний бізнес, сільське господарство, структура, аграрна сфера, промислове виробництво.

Within the article, main approaches to systematization of the structure of the agrarian business system are researched. To do this, the author analyzed the essence of the agrarian business, which is proposed to be considered as a sector of the national economy within which the activities related to production, processing and sale of agricultural products and agro-industrial products are carried out to generate profit and additional social effects. Moreover, in the article, considerable attention is paid to the study of the agribusiness system and it is found out that this structure is inherently quite complex, since there is a significant number of types of entrepreneurial activity in the agribusiness sector, which are not easy to compare with each other to justify the hierarchy of the structure of the agribusiness system. Accordingly, with this in mind, within the article, specific features of the structure of the agribusiness system are singled out, which subsequently allowed for a clearer justification of its structure. Considerable attention is paid to the study of main approaches to the allocation of certain types of economic activities in the field of agribusiness, which are currently found in the scientific literature. It has been found that in the vast majority of such approaches, the authors distribute these types of the entrepreneurial activity differently within the structure of the agrarian business system. This situation also complicates scientific justification for building this structure. Based on the results of the conducted scientific research, it is proposed in the article to divide all types of entrepreneurial activities carried out within the agrarian business sector into the following groups: business in agriculture; business in agricultural processing (food industry, production of raw materials, products for various industries); business in the field of material and infrastructure provision and support of the agrarian business. It is stated that the proposed division is rather conditional, since the sphere of agrarian business is large in terms of its volume and number of economic entities involved in it, and the list of types of the entrepreneurial activity carried out in it is also significant.

Keywords: business, agribusiness, agriculture, structure, agrarian sphere, industrial production.

Постановка проблеми. Розвиток аграрного бізнесу в сучасному світі відіграє одну з найбільш важливих ролей у формуванні належного рівня продовольчої безпеки й загальом розвитку національної економіки. Забез-

печення ефективного функціонування підприємств у сфері аграрного бізнесу дозволяє створити умови для підвищення рівня фінансової стійкості таких суб'єктів господарювання, сприяти підвищенню конкурентоспро-

можності їхньої продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. При цьому стимулювання діяльності зазначених суб'єктів одно-значно позитивно впливає на розвиток сфери аграрного бізнесу, покращує бізнес-клімат у цій сфері.

Саме тому питанню розвитку аграрного бізнесу більшість урядів у розвинених країнах приділяє важливу увагу, враховуючи також важливість економічної діяльності у сфері такого бізнесу для розвитку територіальних громад, сільської місцевості. Відповідно сьогодні в науковій літературі вже представлено результати проведення значної кількості наукових досліджень у напрямку розвитку зазначеного бізнесу, стимулювання економічної діяльності сільськогосподарських та агропромислових підприємств. При цьому сформовано як теоретичну основу для проведення додаткових досліджень у зазначеному напрямку, так і обґрунтовано прикладні аспекти розвитку агробізнесу. Проте в результаті постійних економічних змін, трансформації політичної, соціальної системи держави розвиток аграрного бізнесу постійно відбувається в досить змінних умовах. Відповідно це обґрунтовує доцільність проведення нових досліджень у цьому напрямку, зважаючи на нові виклики і проблеми, які виникають перед суб'єктами господарювання, що здійснюють свою економічну діяльність у сфері аграрного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання дослідження особливостей розвитку аграрного бізнесу розглядали в значній кількості своїх наукових робіт такі автори: К. Назарова, В. Гордополов, О. Попело, Я. Костецький, Л. Газуда, М. Соколов, О. Славкова, С. Урба та ін.

Теоретичні аспекти функціонування системи агробізнесу та її структури фрагментарно досліджуються в роботах Г. Корнієнко, І. Абрамович, Ю. Лопатинський, О. Кірдан, Ю. Данько та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на численні напрацювання науковців у напрямку теоретичного та прикладного обґрунтування особливостей і векторів розвитку агробізнесу, на сьогодні недостатньо вивченими залишаються питання виокремлення видів економічної діяльності, які в сукупності формують систему агробізнесу, створюють у своєму взаємозв'язку структуру такої системи. Окреслене є важливим з позиції чіткого розуміння системи агробізнесу як об'єкта дослідження,

що дозволяє надалі аналізувати та розробляти комплексні напрями активізації розвитку зазначеної системи, а не сукупності окремих видів економічної діяльності, які входять до її складу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження концептуальних підходів до розгляду структури системи агробізнесу та обґрунтування авторського підходу до її визначення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження структури системи аграрного бізнесу безпосередньо полягає у використанні системного підходу до розгляду сукупності видів економічної діяльності, які за своїм змістом можна віднести до аграрного бізнесу. Відповідно, для кожної системи притаманною є структура, яка являє собою основу для функціонування будь-якої системи. Для аграрного бізнесу як складного макроекономічного об'єкта дослідження також притаманною є власна структура, яка полягає в поєднанні різних видів економічної діяльності, що здійснюють сільськогосподарські та агропромислові підприємства, їх групування і систематизація.

Загалом обґрунтування структури аграрного бізнесу передусім полягає в розумінні сутності цього виду економічної діяльності, конкретизації змісту тих економічних відносин, які доцільно відносити саме до цієї сфери. У науковій літературі вичерпного підходу до її конкретизації нема. Саме тому кожний автор, який представляє результати власного дослідження структури аграрного бізнесу, переважно констатує той підхід, якого він дотримується при її вивченні.

Представимо декілька підходів до розгляду сутності аграрного бізнесу:

1) аграрний бізнес – сектор ринкової економіки, що охоплює виробництво, переробку, розподіл, зберігання та доставку до споживача сільськогосподарської продукції [2];

2) агробізнес – це економічні відносини між людьми з приводу організації власної справи, пов'язаної з використанням землі для отримання прибутку [12];

3) агробізнес – сукупність людської діяльності в спектрі різноманітних видів праці, яка поєднана з аграрною сферою, та пояснює, що в загальному розумінні агробізнес сприймається як процес координації та інтеграції діяльності у сфері виробництва, переробки, торгівлі з метою запобігання коливань у цінах, збуті продукції, наданні послуг і одержанні прибутку [9, с. 53];

4) агробізнес – бізнес у сільському господарстві, який включає в себе всі аспекти виробництва харчових продуктів, від землеробства та збору врожаю до переробки та продажу [18].

У межах статті аграрний бізнес розглядається як сектор економіки, який складається з окремих напрямів діяльності, у межах яких суб'єкти господарювання здійснюють виробництво, переробку, реалізацію сільськогосподарської продукції, створення агропромислової продукції з метою отримання прибутку та додаткових соціальних результатів [6, с. 63].

Система аграрного бізнесу являє собою сукупність усіх видів економічної діяльності, суб'єктів господарювання, які їх здійснюють, відносин між ними, що функціонують з єдиною метою забезпечення розвитку такої системи в довгостроковій перспективі, взаємодіючи із суб'єктами інших макроекономічних систем, виконуючи власні функції та здійснюючи своє функціонування на основі дотримання сукупності принципів.

Слід зазначити, що структура агробізнесу є складною системою, оскільки охоплює як діяльність суб'єктів господарювання, різну за предметом підприємницької діяльності, так і різні галузі сільськогосподарського виробництва, територію здійснення агробізнесу [8, с. 189].

Структура агробізнесу є складним об'єктом для дослідження, оскільки відображає складну систему економічних відносин, які виникають у межах такого виду бізнесу між усіма суб'єктами господарювання.

Можна розглядати структуру агробізнесу як організацію його внутрішньої системи, за якої цілісність та ефективність функціонування агробізнесу забезпечується оптимально поєднаними за певними принципами елементами, логічно взаємопов'язаними та взаємозалежними [8, с. 189]. Також доцільно зауважити, що структура системи аграрного бізнесу – це сукупність значної кількості елементів, які пов'язані з функціонуванням галузей сільського господарства та агропромислового виробництва, і яка відображає ієрархію зв'язків між зазначеними елементами та поєднує в собі всі види економічної діяльності, що здійснюються в межах зазначених галузей.

Для структури системи аграрного бізнесу можливо виокремити такі специфічні риси: відображає ієрархічні зв'язки між суб'єктами господарювання в процесі виробництва, переробки сільськогосподарської продукції, забезпечення здійснення цих процесів; є

об'єктивно існуючою в межах системи аграрного бізнесу; поєднує в собі структури інших підсистем і компонентів системи аграрного бізнесу; може бути описана та конкретизована на основі використання різних критеріїв ідентифікації основних компонентів системи аграрного бізнесу; визначається значною кількістю чинників, які впливають на діяльність суб'єктів господарювання в аграрній сфері, їхню економічну активність у різних регіонах країни, зацікавленість у розвитку різних підгалузей сільського господарства та агропромислового виробництва; містить здебільшого центри розвитку й компоненти, яким притаманна різна динаміка розвитку та ін. [4; 10; 15; 16].

Розглянемо окремі концепції обґрунтування структури системи аграрного бізнесу, тобто підходи до виокремлення певних видів господарської діяльності, які вчені пропонують відносити до такої системи.

Наприклад, І. А. Абрамович пропонує розглядати структуру агробізнесу через сукупність суб'єктів підприємницької діяльності, які діють в аграрному секторі економіки країни та займаються діяльністю, пов'язаною з агросервісом, виробництвом обладнання для сільського господарства, із сільськогосподарським виробництвом, зберіганням, транспортуванням і переробкою сільськогосподарської продукції, торгівлею як сировиною, так і переробленою продукцією. Агробізнес як вид підприємницької діяльності полягає в поєднанні таких її різновидів: виробництво засобів виробництва та надання виробничих послуг для сільського господарства й переробної галузі; виробництво сільськогосподарської сировини; переробка сільськогосподарської продукції; маркетинг та сервісне обслуговування зазначених видів діяльності [1].

Г. Корнієнко, детально аналізуючи наявні підходи до визначення структури системи аграрного бізнесу, виокремлює такі його складові: 1) інноваційна діяльність у сфері селекції та технології виробництва, контролю сільськогосподарської продукції, новітніх моделей управління сільськогосподарським підприємством; 2) діяльність із виробництва, збереження та переробки сільськогосподарської продукції; 3) логістика агробізнесу; 4) забезпечення матеріально-технічним обладнанням (постачання сільськогосподарської техніки, агросервісне обслуговування тощо); 5) реалізація (маркетинг) сільськогосподарської продукції; 6) діяльність щодо пово-

дження з відходами сільськогосподарського виробництва [8, с. 190].

Л. О. Вдовенко, С. А. Вдовенко зазначають, що АПК включає такі галузі: сільськогосподарське виробництво (рослинництво і тваринництво); галузі, що створюють матеріально-технічні засоби для галузей АПК (сільськогосподарське машинобудування, виробництво засобів захисту рослин, мінеральних добрив, комбікормова й мікробіологічна промисловість, виробництво тари, спеціального устаткування та приладів для АПК та ін.), та галузі, що забезпечують переробку сільськогосподарської продукції (харчова промисловість) [3, с. 115].

Вільям Х. Скофілд зауважує, що в аграрній галузі треба виокремлювати три підструктури: сектор постачання, сектор виробництва сільськогосподарської продукції та сектор маркетингу продукції [19, с. 1380].

Важливим для структури агробізнесу є і його поділ за галузями сільськогосподарського виробництва. У статистичній звітності сільське господарство представлено за такими елементами: 1) рослинництво; 2) тваринництво; 3) надходження продукції сільського господарства на переробні підприємства; 4) реалізація продукції сільського господарства підприємствами та господарствами населення; 5) витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) сільського господарства; 6) економічні рахунки сільського господарства; 7) сільськогосподарська діяльність домогосподарств у сільській місцевості; 8) лісове господарство та мисливство; 9) рибне господарство [14].

Також є така концепція розгляду структури аграрного бізнесу: 1) підприємницька діяльність, спрямована на забезпечення сільського господарства засобами виробництва; 2) власне сільськогосподарське виробництво; 3) зберігання, транспортування, переробка сільськогосподарської продукції, торгівля як сировиною, так і переробленою продукцією; 4) розвиток соціальної, сервісної, наукової, інформаційної та інших інфраструктур, необхідних для ефективного функціонування та розвитку агробізнесу. В агробізнесі виділяють два підкомплекси: 1) виробництво та реалізація продуктів харчування (продовольчий комплекс); 2) виробництво та реалізація промислових предметів споживання, виготовлених із сільськогосподарської сировини [2].

В Енциклопедії сучасної України зазначено, що серед основних видів діяльності в

агробізнесі розрізняють такі сфери: виробництво сільськогосподарської продукції та сировини; переробка, виготовлення товарів, продукції; торгівля, реалізація готової продукції споживачеві. Бізнес у сфері послуг і фінансів можна зарахувати до спеціальних видів [5].

Агробізнес включає в себе будь-який продукт, товари або послуги та охоплює такі елементи: 1) виробничі ресурси (корми, насіння, добрива, обладнання, енергія, техніка тощо); 2) сільськогосподарські товари (всі продукти харчування); 3) послуги підтримки (кредит, страхування, маркетинг, зберігання, переробка, транспортування, пакування, розподіл) [17].

Таким чином, враховуючи представлені підходи до розгляду структури системи аграрного бізнесу, зазначимо, що в наукових та інших публікаціях сьогодні відсутня єдина концепція систематизації типів економічної діяльності, які можна віднести до цієї системи. Основною причиною цього є значна кількість таких типів, їх постійне розширення, трансформація, зміна і т. ін. Також причиною відсутності статичної схеми видів економічної діяльності у сфері агробізнесу може бути постійний розвиток суспільства, удосконалення способів ведення раціонального сільського господарства, проникнення сучасних інновацій, цифрових технологій у цю сферу.

На рис. 1, з урахуванням наведених концепцій, представлено авторський підхід до розгляду структури системи аграрного бізнесу.

Таким чином, зазначені види підприємницької діяльності доцільно називати аграрними за умови того, що вони поєднуються з процесами вирощування сільськогосподарської продукції, створення сировини. Функціонування підприємств, які у своїй діяльності використовують аграрну продукцію, проте її не виробляють, назвати аграрною досить складно. Такі підприємства можна віднести до структури агропромислового комплексу, а не сфери аграрного бізнесу.

На рис. 1 виокремлено три основні напрями здійснення економічної діяльності в аграрній сфері, яку можна віднести до системи аграрного бізнесу.

1. Здійснення бізнесу в сільському господарстві – класична діяльність з вирощування зернових та інших культур, провадження діяльності у галузі тваринництва та рослинництва, тобто в тих галузях, у яких створюється сільськогосподарська продукція.

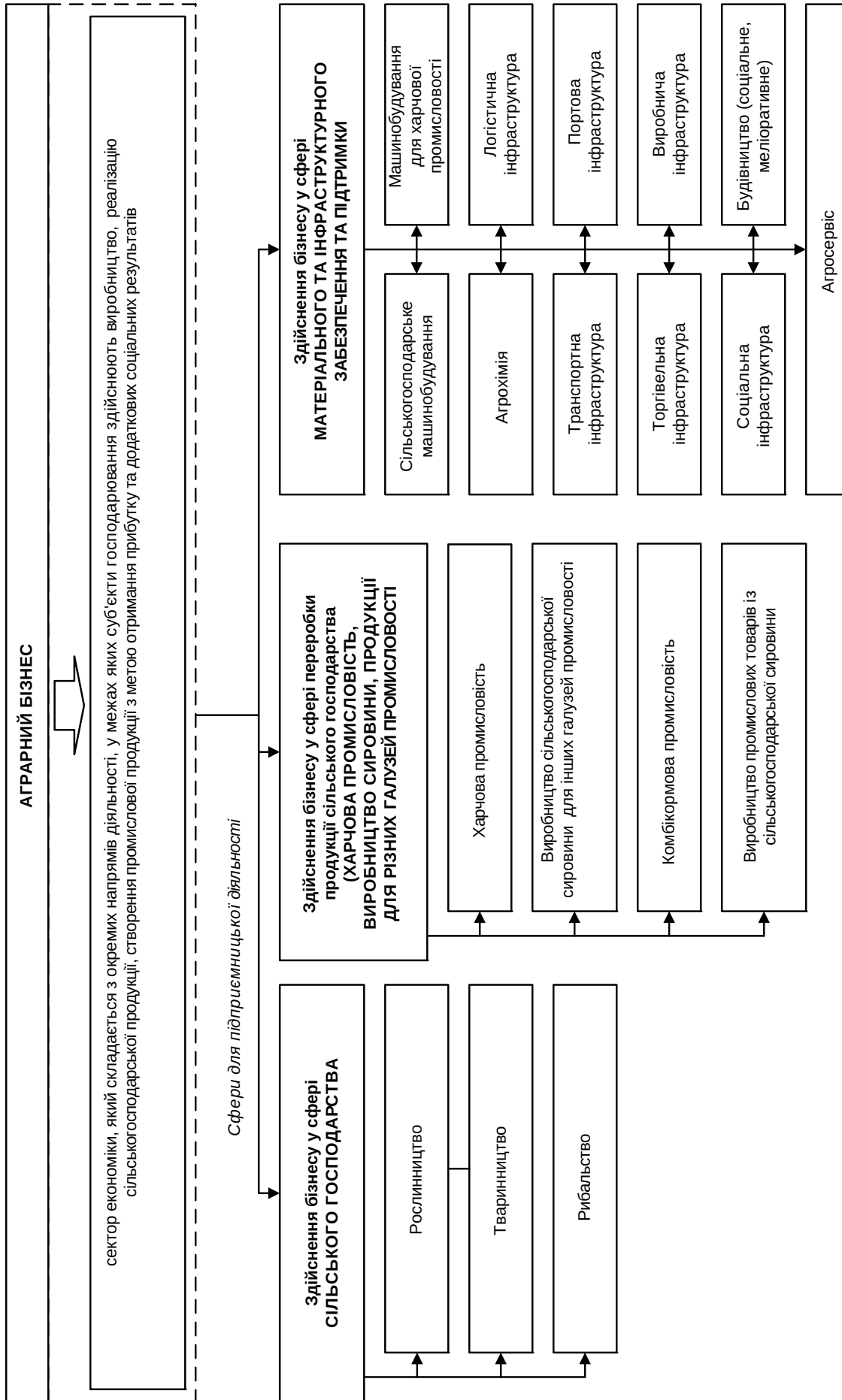


Рис. 1. Структура системи аграрного бізнесу
 Джерело: складено авторкою на основі [7; 11; 13; 16]

2. Здійснення бізнесу у сфері переробки продукції сільського господарства – до цієї сфери нами було віднесено всі ті види підприємницької діяльності, які аграрні підприємства додатково можуть здійснювати для розширення власної діяльності за рахунок переробки вирощуваної ними сільськогосподарської продукції. Звичайно більшість такої діяльності пов'язана з виробництвом насамперед продуктів харчування.

3. Здійснення аграрними підприємствами бізнесу у сфері матеріального та інфраструктурного забезпечення – сфера, у якій може здійснюватися бізнес з метою підтримки сфери вирощування та переробки сільськогосподарської продукції. Такі види підприємницької діяльності окрім забезпечення основної діяльності аграрного підприємства, яке ними займається, додатково можуть для власного розвитку надавати послуги іншим аграрним підприємствам, економічним суб'єктам. Проте ця діяльність в першу чергу спрямована на забезпечення ефективної роботи галузей рослинництва, тваринництва, рибальства та переробки сільськогосподарської продукції.

Висновки. Отже, у статті досліджено концептуальні підходи до розгляду структури сфери агробізнесу та обґрунтовано авторський підхід до систематизації основних видів економічної діяльності, які здійснюються в межах даної сфери. Результати дослідження засвідчують, що сьогодні в науковій літературі є значна кількість різних підходів до розподілу окремих видів аграрного бізнесу, їх виокремлення із загальних напрямків економічної діяльності. Для цього було уточнено сутність аграрного бізнесу як виду підприємницької діяльності, конкретизовано особливості структури агробізнесу. У підсумку запропоновано у системі агробізнесу виокремлювати такі групи підприємницької діяльності, які можна за своєю сутністю віднести до цієї системи, а саме: здійснення бізнесу у сфері сільського господарства, здійснення бізнесу у сфері переробки продукції сільського господарства, здійснення бізнесу у сфері матеріального та інфраструктурного забезпечення і підтримки аграрного бізнесу. Запропонований розподіл є умовним, оскільки сфера аграрного бізнесу є досить великою і кількість видів підприємницької діяльності, які можуть в ній здійснюватися є значною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамович І. А. Теоретичні основи та форми прояву аграрного бізнесу. *Ефективна економіка*. 2011. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_12_57
2. Агробізнес. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81>
3. Вдовенко Л. О., Вдовенко С. А. Стан та перспективи розвитку аграрного сектору в контексті державної політики фінансової підтримки товаровиробників. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 3. С. 113–122.
4. Данько Ю. Формування конкурентної галузевої структури підприємства з врахуванням кон'юнктури на ринку агропродовольчої продукції. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2016. № 2(72). С. 51–59. URL: <http://mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/374>
5. Жук В. М. Агробізнес. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: <https://esu.com.ua/article-42579>
6. Кифяк В. Теоретичні положення обґрунтування сутності та особливостей розвитку агробізнесу. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 1(28). С. 56–71.
7. Кифяк В., Кальченко О. Роль капіталу агропромислових підприємств у забезпеченні їхньої фінансової безпеки. *Науковий вісник Полісся*. 2023. № 2(27). С. 120–142. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-2\(27\)-120-142](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-2(27)-120-142)
8. Корнієнко Г. Структурний поділ агробізнесу: правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8dae1d8c-8fef-404b-883f-01dd8de42f6b/content>
9. Лівінський А. І. Державне управління у сучасній реновації аграрного виробництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 51–55.
10. Лопатинський Ю. М., Мельник О. І. Особливості трансформації структури аграрного сектора економіки України. *Агросвіт*. 2013. № 18. С. 3–10. URL: <https://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/melnyk-3.pdf>
11. Назарова К. О., Гордополов В. Ю., Куляша Н. Ю., Куляша О. Ю. Розвиток агробізнесу в Україні: аналіз, оцінка та аудит. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 136–146. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-136-146>

12. Організація агробізнесу і підприємництва : навч. посіб. / за ред. В. П. Мартянова ; Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків, 1998. 280 с.
13. Попело О., Лопатук І. Управління капіталізацією агропромислових підприємств у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4(36). С. 112–123. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-112-123](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-112-123)
14. Сільське господарство: публікація документів Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/cg.htm
15. Урба С. І. Пріоритети та інструменти розвитку аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки України : дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/dis_urba.pdf
16. Шкарлет С. М., Дубина М. В., Тарасенко А. В. Організаційно-інфраструктурне забезпечення розвитку сільського господарства України. Чернігів: ЧНТУ, 2016. 208 с.
17. Agribusiness. URL: https://agri-bm.kkwagh.edu.in/uploads/department_course/ABM_111_theory_notes.pdf
18. What is Agribusiness? The Complete Guide. URL: <https://aglend.com.au/blog/what-is-agribusiness>
19. William H. Scofield. Analyzing the Structure of Agribusiness Relations. *Journal of Farm Economics*. 1966. Vol. 48. No. 5. P. 1379–1390. DOI: 10.2307/1237150

REFERENCES:

1. Abramovych I. A. (2011) Teoretychni osnovy ta formy proiavu ahrarnoho biznesu [Theoretical foundations and forms of manifestation of agrarian business]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, no. 12. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_12_57
2. Velyka ukrainska entsyklopediia [Great Ukrainian encyclopedia]. (n.d.). *Ahrobiznes – Agribusiness*. Available at: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81>
3. Vdovenko L. O., Vdovenko S. A. (2018) Stan ta perspektyvy rozvytku ahrarnoho sektoru v konteksti derzhavnoi polityky finansovoi pidtrymky tovarovyrobnykiv [The state and prospects for the development of the agricultural sector in the context of the state policy of financial support for commodity producers]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and credit activity: problems of theory and practice*, no. 3, pp. 113–122.
4. Danko Yu. (2016) Formuvannia konkurentnoi haluzevoi struktury pidpriemstva z vrakhuvanniam koniunktury na rynku ahroprodovolchoi produktsii [Formation of a competitive sectoral structure of the enterprise taking into account the situation in the market of agro-food products]. *Mechanism of an Economic Regulation*. no. 2(72), pp. 51-59. Available at: <http://mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/374>
5. Zhuk V. M. (2001) Ahrobiznes. In I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Available at: <https://esu.com.ua/article-42579>
6. Kyfiak V. (2024) Teoretychni polozhennia obgruntuvannia sutnosti ta osoblyvosti rozvytku ahrobiznesu [Theoretical provisions of the justification of the essence and features of agribusiness development]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific bulletin of Polissya*, no. 1(28), pp. 56–71.
7. Kyfiak V., Kalchenko O. (2023) Rol kapitalu ahropromyslovykh pidpriemstv u zabezpechenni yikhnoi finansovoi bezpeky [The role of the capital of agro-industrial enterprises in ensuring their financial security]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific bulletin of Polissya*, no. 2(27), pp. 120–142. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-2\(27\)-120-142](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-2(27)-120-142)
8. Korniienko H. (2020) Strukturnyi podil ahrobiznesu: pravovyi aspekt [Structural division of agribusiness: legal aspect]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, no. 2. Available at: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8dae1d8c-8fef-404b-883f-01dd8de42f6b/content>
9. Livinskyy A. I. (2018) Derzhavne upravlinnia u suchasni renovatsii ahrarnoho vyrobnytstva [State management in the modern renovation of agricultural production]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, no. 1, pp. 51–55.
10. Lopatynskyy Yu. M., Melnyk O. I. (2013) Osoblyvosti transformatsii struktury ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy [Peculiarities of the transformation of the structure of the agrarian sector of the economy of Ukraine]. *Ahrosvit – Agroworld*, no. 18. pp. 3–10. Available at: <https://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/melnyk-3.pdf>
11. Nazarova K. O., Hordopolov V. Yu., Kuliasha N. Yu., Kuliasha O. Yu. (2020) Rozvytok ahrobiznesu v Ukraini: analiz, otsinka ta audit [Development of agribusiness in Ukraine: analysis, assessment and audit]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 9, pp. 136–146. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-136-146>

12. Martianov V. P. (Ed.). (1998) *Orhanizatsiia ahrobiznesu i pidpriemnytstva* [Organization of agribusiness and entrepreneurship]. Kharkiv, 280 p. (in Ukrainian)
13. Popelo O., Lopashchuk I. (2023) Upravlinnia kapitalizatsiieiu ahropromyslovykh pidpriemstv u konteksti zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky [Capitalization management of agro-industrial enterprises in the context of ensuring financial and economic security]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, no. 4(36), pp. 112–123. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-112-123](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-112-123).
14. Silske gospodarstvo: publikatsiia dokumentiv Derzhavnoi sluzhby statystryky Ukrainy [Agriculture: publication of documents of the State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). Available at: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/cg.htm
15. Urba S. I. (2019) *Priorytety ta instrumenty rozvytku ahrarynoho sektora v systemi zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Priorities and tools for the development of the agricultural sector in the system of ensuring economic security of Ukraine]: dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.03. Lviv. Available at: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/dis_urba.pdf
16. Shkarlet S. M., Dubyna M. V., Tarasenko A. V. (2016) *Orhanizatsiino-infrastrukturne zabezpechennia rozvytku silskoho gospodarstva Ukrainy* [Organizational and infrastructural support for the development of agriculture in Ukraine]. Chernihiv: ChNTU, 208 p. (in Ukrainian)
17. Agribusiness. (n.d.) Available at: https://agri-bm.kkwagh.edu.in/uploads/department_course/ABM_111_theory_notes.pdf
18. What is Agribusiness? The Complete Guide. (n.d.) Available at: <https://aglend.com.au/blog/what-is-agribusiness>
19. William H. (1966) Scofield. Analyzing the Structure of Agribusiness Relations. *Journal of Farm Economics*, vol. 48, no. 5, pp. 1379–1390. DOI: 10.2307/1237150